

ชื่อเรื่อง	ภูมิปัญญาการใช้พืชสมุนไพรของหมอพื้นบ้าน ในพื้นที่ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อผู้เขียน	นายณรงค์ จันทร์ฤกษ์
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	อาจารย์ ดร.ทิพย์สุดา ตั้งตระกูล

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องภูมิปัญญาการใช้พืชสมุนไพรของหมอพื้นบ้าน ในพื้นที่ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการใช้พืชสมุนไพรของหมอพื้นบ้าน ซึ่งพื้นที่ตำบลแม่โป่งนั้นเป็นพื้นที่ที่มีการใช้วิธีการรักษาแบบการแพทย์แผนไทยมาเป็นระยะเวลานาน ใช้ แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และผู้วิจัยเป็นผู้ทำหน้าที่หลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลนั้นเป็นหมอพื้นบ้านที่มีประสบการณ์ในการรักษาไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 10 คน

พื้นที่ตำบลแม่โป่งมีลักษณะเป็นพื้นที่ราบเชิงเขาและภูเขา คนในหมู่บ้านมีอาชีพ เกษตรกรรม และรับจ้างทั่วไป การรักษาโรคภัยไข้เจ็บของคนในพื้นที่ มักรักษาโดยหมอพื้นบ้านที่อยู่ในพื้นที่ หมอพื้นบ้านทั้ง 10 คน มีอายุเฉลี่ยที่ 71 ปี อาชีพหมอพื้นบ้านเป็นทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม เนื่อง เหตุจูงใจของการเป็นหมอพื้นบ้านนั้น เกิดจากความศรัทธา และอยากช่วยเหลือผู้อื่น ส่วนความรู้ในการรักษาโรคนั้น ส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ จากรุ่นสู่รุ่น รูปแบบการรักษาของหมอพื้นบ้านในพื้นที่ตำบลแม่โป่งนั้นแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ หมอเป่า มีจำนวน 2 คน และหมอสมุนไพร มีจำนวน 8 คน

หมอเป่า ใช้วิธีการเป่าเพื่อรักษาโรค ได้แก่ โรคที่เกี่ยวกับกระดูก และการเกิดบาดแผลต่าง ๆ ขั้นตอนการรักษานั้น ประกอบไปด้วย 2 ขั้นตอนหลัก ๆ ได้แก่ 1) การเชิญให้ไปรักษา เป็นพิธีกรรมการยกเครื่องสักการะ และ 2) การแสดงความขอบคุณ โดยการจัดเครื่องสักการะภายหลังการรักษา การรักษาของหมอเป่านั้นเป็นการรักษาทั้งทางด้านร่างกายและการประคับประคองจิตใจผู้เจ็บป่วย การเป็นหมอเป่านั้นไม่ได้ก่อให้เกิดรายได้ แต่สิ่งแรงจูงใจในการเป็นหมอเป่านั้น มาจากการได้ช่วยเหลือผู้อื่น จึงทำให้หมอเป่านั้นคงอยู่ได้

ส่วนหมอสมุนไพรนั้น จะใช้แร่ธาตุบางชนิด หรือส่วนต่าง ๆ ของสัตว์บางชนิดในการรักษา ร่วมกับพืชสมุนไพร และโรคที่รักษาส่วนใหญ่ นั้น ได้แก่ โรคเลือด โรคไต นิ่ว โรคมะเร็ง โรคปวดเข่า

ปวดขา แมลงสัตว์กัดต่อย อาการเหนื่อยอ่อนเพลีย และอาการผิดปกติของหญิงแม่ลูกอ่อนหลังอยู่ไฟ
วิธีการรักษาด้วยสมุนไพรนั้น มีหลากหลายวิธี ได้แก่ การต้มดื่ม ฝน ทา อม โดยใช้ตัวยาหลักและการ
เข้ายา จะไม่นิยมใช้สมุนไพรชนิดเดียว ส่วนของสมุนไพรนั้น สามารถใช้ได้ทุกส่วน เช่น ราก เมล็ด
เปลือก ลำต้น (แก่น) ใบ และดอก ขึ้นอยู่กับชนิดของสมุนไพร หมอสมุนไพรจะมีความชำนาญในการ
รักษาที่แตกต่างกัน อาจใช้สมุนไพรในการรักษาเพียงอย่างเดียว หรืออาจมีการบูรณาการกากับ
เข้าไปด้วย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการรักษา

คำสำคัญ : พืชสมุนไพร หมอเป่า หมอสมุนไพร ตำบลด่านโป่ง

Title	Indigenous Knowledge in Using Herbal Plants of Native Medicine Healers at Mae Pong Sub-district, Doi Saket District, Chiangmai Province
Author	Mr. Narong Janroek
Degree of	Master of Science in Geosocial Based Sustainable Development
Advisor Committee Chairperson	Dr. Tipsuda Tangtragoon

ABSTRACT

This research aims to explore the wisdom of traditional medicinal plants used by traditional healers in Mae Pong sub-district, Doi Saket district, ChiangMai province. Mae Pong sub-district is an area where Thai medicinal plants have been using for medical treatment. This study uses interviews, focus group discussion and the researcher serves as the primary data collector. The informants are ten traditional healers who have at least five years of experience in the treatment.

Mae Pong sub-district locates in the mountainous area with a part of flatland. People in the village are farmers and hired workers. Treatment of the disease often did by traditional healers in the area. These healers have an average age of 71 years, and work on both as a full-time and part time basis. The motive of the traditional healers is faith and want to help others. Most of their knowledge are from their ancestors; passing from generation to generation. There are two types of healers, one is the healer and another one is blow spell healer, which there are 8 herbal and 2 blow spell healers in the village.

The blow spell heals include diseases related to bone and several wounds. The treatment consists of two main steps: 1) an invitation to be treated ; a ritual ceremony for altar offerings and 2) to show his gratitude after treatment. The treatment of the healers is to treat both physical and psychological prop up sick

people. Being the healers do not have income. The incentive for the healers is the gratitude of people who were treated.

The healers use herbal plants or parts of certain animals for medical treatment which can heal kidney stones disease, blood diseases, cancer, pain, shin pain, insect bites, tiredness, fatigue and disorders of the female who just gave birth. after the fire. The herbal remedy is of various ways, including boil drinking, rubbing, liniment and lozenge. It is not common to use only a single herb, but the mixture of several types of herbs is required. Structure of herbal plants used for healing includes seeds, roots, bark, trunk, leaves and flowers, depending on the type of herb.

Herbal healers have different expertise for their treatment. Some of them may use the herbs only, while the the others may also use the spell at the same time to increase the effective mess of the treatment.

Keywords: herbs, herbal healers, Ban Pong sub district